

Eugenia Ewa Mandal

Sekty i zagrożenia z nimi związane

Chowanna 1, 18-23

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1998	R. XL (LI)	T. 1 (10)	s. 18—23
------------	--	---------------	---------------	--------------	----------

Eugenia Ewa MANDAL

Sekty i zagrożenia z nimi związane

Od kiedy ludzie nie wierzą w Boga, wierzą we wszystko.

(Gilbert K. Chesterton)

Nauczyciele duchowi mówią o oświeceniu w terminach podania się. Kto ma się poddać, by stać się oświeconym?

(David Boadella)

Mnożenie się rozmaitych kultów i sekt stanowi jedno z bardziej niezwykłych i groźnych dla jednostki zjawisk schyłku XX wieku. Każdego roku około 12 tysięcy młodych Polaków ucieka lub znika z domów. Wielu z nich znajduje „jedyną prawdę” w 300 istniejących w Polsce „nowych ruchach religijnych”.

Same sekty nie są czymś nowym w życiu społecznym. W różnych epokach pojawiali się charyzmatyczni przywódcy duchowi głoszący proste, a złudne odpowiedzi na trudne, egzystencjalne pytania, potrafiący przyciągać do siebie licznych naśladowców.

„Nowe ruchy religijne” zaczęły pojawiać się w Polsce w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Sądzono wówczas, że stanowią kompensację zablokowanych w wyniku stanu wojennego aspiracji społeczno-politycznych (Nowak, 1984). Prawdziwa jednak „inwazja” sekt, kultów i „nowych ruchów religijnych” nastąpiła dopiero w ostatnich latach. Pojawiają się lub znacznie zwiększają swoją liczebność także „nowe ruchy religijne” wewnątrz Kościoła katolickiego (Ruch Oazowy), ugrupowania niekatolickie, lecz chrześcijańskie

(Ruch Zielonoświątkowy, Świadkowie Jehowy), a także ruchy związane z odległymi w czasie i przestrzeni tradycjami religijnymi (buddyzm, hinduizm, ruch neopogański nawiązujący do religii prasłowiańskich) oraz ruchy będące połączeniem wielu tradycji religijnych, naukowych czy artystycznych (scjentologia, Kościół Zjednoczenia, New Age) (Richte, 1994; Doktor, 1997).

Czym zatem są sekty? Rozpatrując problematykę sekt, należy zacząć od wyjaśnienia, czym jest kult. Słowo „kult” pochodzi od łacińskiego *cultus*, oznaczającego oddawanie czci bóstwu i czynności o charakterze rytualnym. Jest to termin ogólniejszy od pojęcia „sekty”. Istnieją określenia pochodne, takie jak: „audytoria kultowe”, „kultury usługowe”, ruchy kultowe” i „środowiska kultowe” (Stark, Bainbridge, 1987; Campbell, 1972, za: Doktor, 1997).

Audytoria kultowe nie mają formalnej organizacji, a uczestniczenie w nich dokonuje się poprzez środki masowego przekazu, poprzez korzystanie ze specjalistycznych księgarń lub uczestniczenie w praktycznych warsztatach. Kultury usługowe dostarczają różnego rodzaju usług magicznych. Ruchy kultowe zwykle rozwijają się z kultów usługowych, dla których zapleczem rekrutacyjnym jest często audytorium kultowe. Ruchy kultowe reprezentują zazwyczaj odmienną lub nową tradycję religijną w danej grupie (np. w Polsce — hinduistyczną). Sekty zaś częściej — w takim ujęciu — stanowią schizmę w obrębie tej samej tradycji religijnej. Środowisko kultowe to względnie hermetyczne środowisko przekonanych i związanych z nim praktyk. Dopiero z tego środowiska wyłaniają się kultury i zaczynają oscylować w kierunku bardziej zwartych struktur. Przykładem takiego środowiska kultowego jest ruch New Age (Doktor, 1997).

W ujęciu węższym sekta to niewielka grupa wyznaniowa, wyodrębniona w wyniku rozłamu i protestu przeciwko sformalizowanej macierzystej organizacji kościelnej (*Encyklopedia powszechna PWN*, 1976). Podobnie ujmują sekty religioznawcy, określając je jako grupy religijne powstałe w wyniku rozłamu w obrębie tendencji dominującej, np. chrześcijaństwa (Stark, Bainbridge, 1987, za: Doktor, 1997).

W znaczeniu szerszym sekta to grupa społeczna, którą charakteryzują: ostra izolacja świadomościowa (własna hierarchia wartości, opozycyjna wobec przyjętej w środowisku zewnętrznym), zespół norm zachowania się członków, silnie akcentowana rola przywódcy. Te cechy sekt sprawiają, iż pełni ona funkcję jedynej więzi społecznej wobec swych członków, która nie jest wolna od przerostów lojalności i fanatyzmu (*Encyklopedia powszechna PWN*, 1976; Nowak, 1993).

W języku potocznym określenia „sekta” i „kult” mają wyraźnie pejoratywne zabarwienie. W krajach religii protestanckich, gdzie istnieje dosyć długa tradycja tworzenia nowych grup religijnych poprzez odłączanie od grup

dominujących, bardziej negatywne jest znaczenie terminu „kult”. W krajach katolickich zaś bardziej pejoratywne znaczenie ma termin „sekta”.

Określenie „nowe ruchy religijne” zostało zaproponowane jako bardziej neutralne, bezstronne i ogólniejsze. Jest terminem szerszym obejmującym nowe ruchy pochodzenia protestanckiego, sekty wywodzące się od chrześcijaństwa, nowe ruchy orientalne lub afrykańskie oraz ruchy typu gnostycznego bądź ezoterycznego (Arinze, 1991; Doktor 1997). Używane są dodatkowo określenia „destruktywne kultury” (*destructive cults*) lub „religie młodzieżowe” (Prokop, 1994 i inni).

Niemal wszystkie sekty rozwinęły swoją aktywność pod koniec lat sześćdziesiątych w Stanach Zjednoczonych na fali ruchów kontestacji młodzieżowej. W następnej dekadzie rozmaici guru rozpoczęli „podbój” Europy Zachodniej, odwołując się do młodzieńczego poczucia alienacji i braku akceptacji tradycyjnych struktur społecznych, pozyskując inteligentnych i wrażliwych młodych ludzi, pochodzących z warstw średnich.

Sekty charakteryzują się określonymi cechami i specyficznym stylem funkcjonowania:

- wyłączna prawda — członkowie sekt uważają, że tylko oni mają prawo wyłączne do prawdy, świat zaś zmierza do katastrofy, jedynie oni wiedzą, jak go ratować, obraz świata jest bardzo prosty i wyjaśnia każdy nawet najtrudniejszy problem,
- misjonarska gorliwość — członkowie sekt wierzą, że muszą ratować świat, jako jedyni znający prawdę, bez ich działalności świat byłby skazany na zagładę i potępienie,
- nadrzędność grupy — sekta uważa się za grupę elitarną, pozostałych traktując jak chorych i zagubionych, jeżeli nie przyłączą się do sekty nie będą zbawieni (uratowani),
- charyzmatyczne przywództwo — sekta ma mistrza, ojca, myśliciela, który posiada całą prawdę, jest inny od zwykłych ludzi, ma wyjątkową moc, jest czczony jak Bóg,
- ścisła dyscyplina — dyscyplina w sekcie przyjmuje formę kontroli nad wszystkimi aspektami życia (ubiór, fryzura, język, dieta, seks), sekta wypełnia czas jej członkom tak, że nie mają czasu na nic innego niż działalność w sekcie: w sekcie pracują, sprzedają książki, werbują nowych członków, medytują itd.,
- dławienie indywidualizmu — sekty nie akceptują osób niezależnych, buntowników, dlatego kształcenie nowicjuszy skupia się na dławieniu indywidualności, sekty odrzucają racjonalne myślenie jako „negatywne”, przyjmując zasadę: „tego nie da się wyjaśnić, to trzeba przeżyć, czuć” (tzw. przeżycie kluczowe),
- odchylenie doktrynalne — członkowie sekt wierzą, że jedyną słuszną interpretacją *Biblii* jest ta, którą proponuje ich przywódca (Nowak, 1995; Filas, Mistewicz, Roszak, 1996 i inni).

Kto godzi się na życie w takich społecznościach? Jak to się dzieje, że sekty mają liczne grono swoich wyznawców? Odpowiedź kryje się w technikach werbowania nowych członków. Popularną metodą werbowania do sekt jest osaczenie najbardziej żarliwych uczestników uroczystości religijnych, zwłaszcza tych gromadzących młodych ludzi (europejskie zjazdy młodzieży chrześcijańskiej, zjazdy oaz; Wielowieyska, Wyrzykowski, 1996). Członkowie sekty rozdają i sprzedają na ulicach literaturę o tematyce egzystencjalnej. Posługują się nierzadko metodą *flirty fishing*, wykorzystując atrakcyjniejsze członkinie do werbowania nowych wyznawców poprzez zawieranie nowych znajomości z mężczyznami, flirtowanie lub świadczenie usług seksualnych („ewangelizacja” przez seks). Sekty organizują ogólnodostępne spotkania dotyczące rozmaitej tematyki egzystencjalnej, czasem psychologicznej, nie wahając się z wychodzeniem ze swoimi propozycjami na tereny wyższych uczelni, szkół średnich, a nawet podstawowych. Spotkania takie często połączone są z darmowym poczęstunkiem zawierającym narkotyki. Najtańsze w Polsce kursy języka angielskiego niejednokrotnie organizowane są przez sekty. Nastawione są na rozbijanie systemu wartości, więzi z rodzicami i pozyskiwanie najzdolniejszej i najwrażliwszej młodzieży szkół średnich, manipulując tekstami biblijnymi. Czasami sekty zachęcają ludzi poprzez bezpłatne rozdawanie ubrań lub posiłków (Filas, Mistewicz, Roszak, 1996). Najnowsze doniesienia prasowe wskazują na coraz to inne sposoby werbowania, jakimi posługują się sekty (np. korzystanie z Internetu).

Ludzie ulegający sektom są nieświadomi tego, że kontakt z nimi został zainscenizowany. Od początku nieustannie towarzyszy im „opiekun” („cień”), który podsuwa informacje o okropnym świecie, o trudnościach w rodzinie, w kościele. „Opiekun” proponuje „spokój ducha” i różne „lekarstwa na lęki istnienia”. Werbowany w krótkim czasie jest przekonywany o tym, że wszyscy, którzy do tej pory byli mu bliscy, już nimi nie są, że teraz może liczyć jedynie na „braci” i na „wspólnotę”, w której odnajdzie spokój i sens istnienia. Narkotyki i środki psychotropowe przemycane w owocach, napojach lub słodyczach powodują, że znikają lęki i depresje, a przyszłość zaczyna się rysować w coraz bardziej optymistycznych barwach. Osoba werbowana jest przekonana, że jej dobre samopoczucie utrzymuje się dzięki oddziaływaniu sekty, a zwłaszcza jej przywódcy — guru. Guru staje się od tego momentu najważniejszą osobą w życiu członka sekty, dla której poddaje się on niewolniczej pracy i oddaje wszystko, co posiada lub co zarobi.

Początkowe kontakty z sektami charakteryzują się „bombardowaniem miłością” (*love bombing*), tak ważną dla osób z niezaspokojoną potrzebą bezpieczeństwa, afiliacji i miłości. Sekty wykorzystują techniki hipnotyczne, bliskość, dotyk, ciągły kontakt wzrokowy. Werbujący mówią spokojnym, monotonnym głosem. Stałe, powtarzające się śpiewy, modły służą do wprawiania ich uczestników w trans, w czasie którego z łatwością „przeszczepiają”

swoje idee do umysłów swoich ofiar. Sekty oddziałują także poprzez rytuały, tańce, stroje, kadzidelka. Wzmacniają one poczucie przynależności do grupy.

Po wstępnym etapie werbowania — „uwiedzeniu” — następuje „destrukcja”, czyli rozbicie osobowości, a następnie „rekonstrukcja”, polegająca na uczynieniu z ofiary automatu i dobrowolnego niewolnika (Fila s, Mi stewicz, Roszak, 1996 i inni). Sekty niejednokrotnie organizują „sesje pokonywania wstydu”, polegające na rozbieraniu się, zwierzaniu z intymnych przeżyć lub spaniu z guru. Nowi członkowie sekt zmuszani są do potępiania „błędów” w dotychczasowym życiu, porzucenia go, zerwania kontaktów z rodzicami, kolegami i rodziną. Ograniczenia snu, post i różne diety, zazwyczaj ubogie w białko, z czasem spowalniające wszelkie procesy psychiczne, osłabiające organizm, są częstym warunkiem wstąpienia do sekty i przebywania w jej szeregach. Sprzyjają one przełamywaniu oporów wobec idei głoszonych przez sektę.

Osoba wstępująca do sekty przestaje posiadać jakiekolwiek życie prywatne. Przez cały czas przebywa z członkami sekty, a jej czas jest szczelnie wypełniony pracą i medytacjami. Odpoczynek nie trwa więcej niż 3—4 godziny na dobę. Ogromne zmęczenie fizyczne spowodowane brakiem snu, odpowiedniego pożywienia i ciężką pracą również ułatwia „pranie mózgów”. Dodatkowo członkowie sekty są izolowani od świata zewnętrznego: prasy, radia i telewizji, zrywają kontakty z dotychczasowym środowiskiem.

Sekty przyjmują zasadę, że cel uświęca środki, że można popełniać przestępstwa, zbrodnie, uprawiać prostytucję w imię szlachetnych celów. Świat zewnętrzny jest traktowany jako zły. Charakterystyczne dla sekty są sztywne reguły postępowania i brak jakichkolwiek od nich odstępstw i kompromisów. Sekty izolują się od świata i nie prowadzą z nikim żadnych pojednawczych czy ekumenicznych dialogów (Ritche, 1994; Nowak, 1995; Kuźnik, 1996 i inni).

Zagrożenie ze strony sekt jest we współczesnym świecie coraz częstsze. Ich niszczący wpływ obejmuje zarówno zdrowie fizyczne, finanse, majątek, jak i więzi międzyludzkie, poczucie własnej wartości czy perspektywy życiowe. Młodym ludziom uniemożliwia naukę, powodując przekreślenie ich szans rozwoju zawodowego, brak celu w życiu i w efekcie brak szczęścia. Psychika członków sekt jest rozchwiana. Wielu z nich ma urojenia, nie są zdolni do podejmowania nawet najprostszycy decyzji czy oceny rzeczywistości. U niektórych pojawia się schizofrenia paranoidalna, inni popełniają samobójstwa. Nieliczni, którym udaje się wydostać z sekt, potrzebują kilku lat, by na nowo przystosować się do życia.

Obrona przed sektami staje się zatem koniecznością. Niezbędne jest tworzenie uregulowań prawnych, stowarzyszeń i organizacji społecznych zmierza-

jących do ograniczania działalności sekt. Celem oddziaływań edukacyjnych — zarówno tych popularyzujących, jak i zorganizowanych w szkołach, na uczelniach — powinno być demaskowanie manipulacji dokonywanych w sektach oraz pomoc osobom poszkodowanym.

Tradycyjnie z końcem wieku wzrastają tendencje dekadentkie i pojawia się głębsze zaangażowanie współczesnego człowieka w świat metafizycznych przemyśleń, dlatego zagrożenie sektami stale wzrasta.

Bibliografia

- Arinze F., 1991: *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*. „L'Osservatore”, nr 7 (134).
- Boadella D., 1994: *Toksyczni terapeuci, przemoc religijna, sekty*. Warszawa, Jacek Santorski CO.
- Doktor T., 1996: *Nowe ruchy religijne w Polsce*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 8, s. 7—13.
- Filas A., Mistewicz E., Roszak A., 1996: *Inwazja sekt*. „Wprost”, nr 46 z 17 listopada, s. 58—62.
- Kuźnik G., 1996: *Nieludzkie oczy*. „Dziennik Zachodni”, nr 240.
- Nowak S., 1984: *Postawy, wartości i aspiracje społeczeństwa polskiego*. W: *Spoleczeństwo polskie czasu kryzysu*. Red. S. Nowak. Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Nowak W., 1995: *Sekty w Polsce*. Olsztyn.
- Prokop J., 1994: *Uwaga rodzice! Sekty*. Warszawa, Oficyna Wydawnicza „Spaar”.
- Richte J., 1994: *Tajemniczy świat sekt i kultów*. Warszawa, KiW.
- Wielowieyska G., Wyrzykowski K., 1996: *Nie przyszedłem pokój czynić na ziemi*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, nr 8, s. 14—15.